

Minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Van Maarseveen) aan minister-president (Drees), 30 jan. 1950

Voor Drees, mede voor Götzen, Stikker en Schokking.

Hirschfeld zendt U heden uitgebreid telegram betreffende door hem ontvangen rapport Van Langen omtrent consequenties van een optreden van onze troepen tegen APRA en resultaat van door hem in aansluiting daarop gehouden besprekingen. Daar ik 2 dagen als gast van de RIS naar Surabaja en Bali ben geweest, heb ik aan deze besprekingen niet deelgenomen. Alvorens zijn telegram te verzenden heeft Hirschfeld mij dit voorgelegd. Mijn mening omtrent rapport kan ik als volgt samenvatten:

1. Ben niet overtuigd, dat alle voorgedragen stellingen juist zijn. Zo geloof ik niet, dat onomstotelijk vaststaat, dat bevolking voor groot deel zeer sympathiek staat tegenover beweging Westerling. Bij overval op Bandung is dit niet gebeven. Mogelijk acht ik het, dat de inlichtingenofficieren niet geheel onbevooroordeeld zijn.
2. Bepaaldelijk moet onderscheid gemaakt worden tussen KL en KNIL. Dit laatste is bestemd om in hoofdzaak naar de RIS over te gaan. Indien de stemming onder KNIL juist weergegeven is KNIL geen betrouwbaar apparaat in dienst RIS.
3. Bijzonder ernstig is het punt, dat Hirschfeld bij vermelding resultaat van zijn gevoerde besprekingen vervat, namelijk dat ook een deel der officieren een bevel om tegen APRA op te treden op ongewenste wijze zou beantwoorden. Onder die omstandigheden maak ik mij zorgen met betrekking tot overgang dezer officieren KNIL naar KL.
4. Het wil mij voorkomen, dat legerleiding niet voldoende beseft welke gevaren de beweging Westerling voor Nederland oproept. Niet alleen wordt samenwerking in unieverband daardoor bedreigd, maar ook veiligheid en leven van de Ned. bevolkingsgroep in Indonesië. Van der Plas heeft in dit opzicht mij in Surabaja ernstig gewaarschuwd. Legerleiding schijnt zich meer door gevoelsmotieven dan door een klaar besef van de noden van het ogenblik te laten leiden. Invloed daarvan is in het rapport duidelijk merkbaar.
5. Het feit, dat het KNIL zich door de Bandung-desertie gecompromitteerd heeft, maakt het eens te meer noodzakelijk dat onze Indon. vrienden het gevoel hebben, dat wij met onze troepen in het geval Westerling aan hun zijde staan. Voortwerken op basis van het genoemde rapport zal daarom noodlottig zijn.

Wat besprekingen betreft, die Hirschfeld naar aanleiding van rapport gevoerd heeft, ben ik van mening, dat Hirschfeld er in geslaagd is op gewichtige punten kentering te brengen in de opvatting van de legerleiding. Hij hoopt in deze richting voort te gaan. Zo schijnt het KNIL bereid onder omstandigheden tegen DI op te treden of tegen APRA wanneer deze zich tegen grote steden keert. Hoe het mogelijk zal zijn om bij gecombineerd handelen van DI en APRA wel tegen eerste maar niet tegen tweede op te treden, is mij niet duidelijk. Ook begrijp ik niet, dat de gevoelens van het KNIL verschillend zouden zijn al naar gelang de APRA tegen steden of op het platteland ageert. Naar mijn oordeel moet de legerleiding zich bewust zijn, dat de troep onder alle omstandigheden gezagsgetrouw moet zijn en dat de elementen, die dit niet zouden zijn, uit het leger behoren te worden verwijderd. De stemming onder de leiding zal zich naar beneden voortplanten. Dit geldt zowel bij aarzeling als bij vastbeslotenheid. Ik moge vermelden, dat het mij niet geheel uitgesloten lijkt, dat de legerleiding dreigt met ontslagname, indien wij van haar een

krachtige houding verlangen. Dergelijke ongewenste eventualiteiten zullen wij mijns inziens door beleid moeten trachten te voorkomen, zonder dat wij echter in het uiterste geval voor deze consequentie moeten terugschrikken. Alvorens samen met Hirschfeld en Moorman bespreking met legerleiding te hebben, verneem ik gaarne de opvatting van het Kabinet. Grote spoed is gewenst. Van dit telegram dragen alleen kennis ondergetekende en Hirschfeld.